

STÄRKT SKYDD MOT TVÅNGSÄKTENSKAP OCH BARNÄKTENSKAP

En vägledning för trossamfund
och vigselförrättare

2014

Mosa Sayed & Zubeyde Demirörs Syed:
Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och
barnäktenskap: En vägledning för trossamfund och
vigselförrättare

Nämnden för statligt stöd till trossamfund, 2014

Redaktör: Fredrik Brusi

Form: Max Stockman

Tryck: Danagård LiTHO, Ödeshög

ISBN: 978-91-980611-8-5

FÖRORD

Under 2014 har SST på regeringens uppdrag haft möjlighet att tillsammans med de flesta trossamfund i Sverige arbeta med frågor relaterade till tvångsäktenskap och barnäktenskap.

Det kan tyckas förvånande att det behövs i Sverige idag. Tyvärr är det allt för många som har tvingats ingå äktenskap eller genom otillbörlig påverkan hindrats att gifta sig med den de själva vill. Det kan gälla allt från att två släkter, som kanske inte ens bor här i landet, gör upp om äktenskapet till att en svensk förortsgrabb hindras från att gifta sig med sin pojkvän.

I en demokrati är en av grundpelarna att ingen kan betrakta eller behandla någon person som en ägodel. Detta om något borde gälla äktenskapet, oberoende om det är civilrättsligt eller enbart ceremoniellt.

I en demokrati eftersträvar vi att alla ska få ta fria och mogna beslut angående det som rör ens eget liv och vårt liv tillsammans. Detta om något borde gälla äktenskapet.

Låt detta häfte vara en hjälp till att se och förstå vilka gränser den svenska staten sätter i dessa frågor och varför. Låt detta häfte också vara en tankeväckare kring hur fria, mogna och ömsesidiga relationer skapas och i bästa fall upprätthålls.

Stockholm i december 2014

Åke Göransson

Generalsekreterare

SST:S UPPDRAG

Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) fick 2014 regeringens uppdrag att dels föra en dialog med trossamfunden om hur tvångs- och barnäktenskap kan förhindras samt att genomföra en vidareutbildning för vigselförrättare med anledning av lagändringarna. Denna skrift är en del av det uppdraget. Den är tänkt att kunna fungera både som ett minnesstöd för de vigselförrättare som gått fortbildningen men också att hjälpa till självstudier för de funktionärer i trossamfund som inte kunnat gå utbildningen eller som vill sätta sig in i problemet.

BAKGRUND

*Ungdomsstyrelsens*¹ rapport *Gift mot sin vilja* (2009) uppskattade att omkring 70 000 unga människor i Sverige var begränsade i förhållande i möjligheten att välja partner och samlevnadsform. Av dem uppger cirka 8500 en oro att inte själva få välja med vem de ska gifta sig. Frivilligorganisationer och myndigheters kännedom om personer i faktisk utsatthet eller akut risk uppgick till ca 300 personer.²

I den statliga utredning som ligger till grund för lagändringarna konstaterar man också att minst 16 personer hölls kvar i utlandet för att kunna bli bortgifta mot sin vilja 2011 och att 13 personer i åldrarna 15-17 var registrerade som gifta. Skatteverket hade under ett år 159

---

¹ Ungdomsstyrelsen bytte 2014 namn till *Myndigheten för ungdoms- och civilsamballesfrågor*

² SOU 2009:5

folkbokföringsärenden gällande registrering av barnäktenskap. 70 av dessa fall gällde äktenskap där någon av parterna hade anknytning till Sverige.³

I juli 2014 trädde lagändringar i kraft som stärker skyddet mot att utsättas för tvångsäktenskap. Möjligheten att söka dispens för minderåriga att gifta sig togs helt bort. Lagstiftningen rör även så kallade *informella äktenskap* – äktenskap som kan vara religiöst giltiga men som inte har några juridiska konsekvenser.

TVÅNGSÄKTENSKAP OCH BARNÄKTENSKAP

Att ingå ett äktenskap eller en förbindelse som parterna och deras omgivning jämställer med ett äktenskap får konsekvenser som kräver en vuxen människas mognad. Med hänsyn till detta får barn som regel inte gifta sig i Sverige. Det är också straffbart att tvinga någon att gifta sig. Den svenska lagstiftningen har dock lämnat luckor som har gjort att barnäktenskap och tvångsäktenskap inte kunnat bekämpas tillräckligt effektivt. Den 27 maj 2014 sa riksdagen ja till ett antal lagändringar som syftar till att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Lagändringarna började gälla från den 1 juli 2014. De nya lagarna medför att barnäktenskap, som är ett äktenskap där någon av de inblandade parterna är under 18 år, inte kan ingås i Sverige. Lagen ger uttryck för samma syn beträffande äktenskapsliknande förbindelser som är att jämställa med ett äktenskap, så kallade *informella äktenskap*. Likaså har det skett

---

³ SOU 2012:35

lagändringar som straffbelägger tvångsäktenskap och påtvingade äktenskapsliknande förbindelser.

Många av de handlingar som omfattas av de nya brotten var straffbelagda redan före lagändringarna 2014. Syftet med de särskilda straffbestämmelserna om exempelvis äktenskapstvång har varit att ge uttryck för att dessa handlingar är så pass allvarliga att de kräver stränga straff. Från samhällets sida blir straffbestämmelserna ett tydligt budskap till potentiella förövare och brottsoffer. Straffbestämmelserna kan också stärka familjer som behöver hjälp att stå emot påtryckningar från exempelvis släkten om att gifta bort en familjemedlem.

Regeringen har också gett ett antal myndigheter i uppdrag att utföra åtgärder som stärker skyddet mot barnäktenskap och tvångsäktenskap. Bland annat skärps kraven på de religiösa samfund som vill förrätta juridiskt bindande vigslar och de vigselförrättare som verkar inom dessa samfund. Vidare har Kammarkollegiets möjligheter att utöva tillsyn över samfundens vigselverksamhet ytterligare förbättrats.

ÄNDRINGAR I ÄKTENSKAPSBALKEN

Barn (individer som ännu inte fyllt 18 år) kan sedan juli 2014 inte ingå äktenskap i Sverige eller utomlands.

STRAFFRÄTTSLIGA ÅTGÄRDER MOT TVÅNGSÄKTENSKAP OCH BARNÄKTENSKAP

Nya bestämmelser har införts i den svenska brottsbalken som straffbelägger brotten *äktenskapstvång* och *vilseledande till tvångsäktenskapsresa*. Äktenskapstvång innebär att någon genom olaga tvång eller utnyttjande av *utsatt belägenhet* förmår en person att ingå ett äktenskap. Bestämmelsen straffbelägger även den som på samma sätt förmår någon att ingå en äktenskapsliknande förbindelse. I lagens mening är det bara förbindelser som ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som innebär att parterna betraktas som makar i meningen att de anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra som kan klassas som äktenskapsliknande förbindelse. Reglerna inom den aktuella gruppen ska också innefatta frågan om upplösning förbindelsen. En äktenskapsliknande förbindelse av aktuellt slag kan exempelvis vara ett religiöst äktenskap som ingås i Sverige utan att det är avsett att registreras hos myndigheterna. Äktenskapstvång kan ge

STRAFFRÄTTSLIGA ÅTGÄRDER (BRB 4:4 C OCH D) :

Den som genom olaga tvång eller utnyttjande av *utsatt belägenhet* förmår en person att ingå ett äktenskap döms för äktenskapstvång till fängelse i högst 4 år. Samma gäller den som genom olaga tvång eller utnyttjande av *utsatt belägenhet* förmår någon att ingå en äktenskapsliknande förbindelse, om den ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som:

- 1. Innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter och skyldigheter i förhållande till varande och**
- 2. Innefattar frågan om upplösning av förbindelsen**

Den som vilseleder en annan att resa till en annan stat, i syfte att tvångsgifta personen döms för vilseledande till tvångsäktenskapsresa till fängelse i högst 2 år.

fängelse i fyra år. Brottet om vilseledande till tvångsäktenskapsresa täcker fall där någon vilseleder en person att resa till en annan stat än där han eller hon bor, i syfte att förmå personen att genom olaga tvång eller utnyttjande av hans eller hennes utsatta belägenhet ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Straffet för detta brott är fängelse i högst 2 år.

Äktenskapstvång är alltså handlingar som antingen inkluderar *olaga tvång* eller utnyttjande av en persons *utsatta belägenhet*. Att utnyttja någons *utsatta belägenhet* innebär i regel att gärningsmannen drar orättmätig fördel av att offret befinner sig i beroendeställning till honom eller henne. Med beroendeställning menas att offret inte har ett verkligt eller godtagbart alternativ till att underkasta sig gärningsmannens vilja. Detta kan avse allt från situationer där någon utnyttjar offrets nedsatta kognitiva förmåga för att få till ett äktenskap till fall där gärningsmannen utnyttjar att personen befinner sig i utlandet och har svårigheter att söka hjälp. Om offret är ett barn anses det i förhållande till närstående vuxna befinna sig i en sådan beroendeställning som innebär en *utsatt belägenhet*. Om vuxna som barnet är beroende av utsätter han eller henne för press att gifta sig mot sin vilja eller arrangerar ett äktenskap utan hänsyn till barnets egen vilja, har det skett ett sådant utnyttjande av barnets utsatta belägenhet och medför straff enligt den aktuella lagen. När det kommer till barn, krävs med andra ord lindragare former av påtryckningar för att man ska anse att det föreligger ett äktenskapstvång.

CIVILRÄTTSLIGA ÅTGÄRDER

Enligt de svenska äktenskapsreglerna gäller en 18 års gräns för äktenskap. Den som är under 18 år får enligt huvudregeln inte gifta sig. Motivet för 18 års-gränsen är att den som är 18 år antas ha uppnått den mognad som krävs för att självständigt ta ställning i de personliga, juridiska och ekonomiska frågor som ett äktenskap innebär. Personer yngre än 18 år som velat gifta sig har dock haft möjlighet att söka dispens från ålderskravet av länsstyrelsen om det förelegat särskilda skäl.

En av de viktiga förändringar som skett inom den svenska äktenskapsrätten i samband med de lagar som antagits för att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap är slopandet av möjligheten för personer under 18 år att få tillstånd att gifta sig. Syftet med slopandet av dispensmöjligheten är att förhindra att barn utsätts för påtryckningar av andra att gifta sig innan de är 18 år. Utgångspunkten har här varit att så länge svensk lagstiftning ger en möjlighet – hur liten den än må vara – att tillåta barn att ingå äktenskap, finns det en risk för att påtryckningar

ÄNDRINGAR I LAGEN OM VIGSELTILLSTÅND:

1. Vigseltillstånd ska inte ges om det finns anledning att anta att befattningshavare inom trossamfundet kommer att genomföra ritualer som ger upphov till så kallade informella tvångsäktenskap eller informella barnäktenskap (detta är också orsak för att neka någon att förordnas som vigsselförrättare), 1 och 2 §§.
2. Religiösa samfund eller vigsselförrättare som inte uppfyller lagens krav genom att exempelvis medverka till "religiösa äktenskap" som omfattar barn kommer också att förlora sitt vigseltillstånd respektive sitt förordnande att viga, 3 §.

utövas på barn att ansöka om dispens samt att åtgärder vidtas som ökar chanserna att få dispens, exempelvis utomäktenskaplig graviditet. Lagstiftaren har också antagit att när det blir tydligt för barnets familj och omgivning att det inte finns möjlighet att få dispens, kan det leda till att krav och förväntningar på barnet minskar. Förhoppningen från lagstiftarens sida är att lagen blir *handlingsdirigerande* och förmår förändra vissa attityder som rör barnäktenskap.

FULLMAKTSÄKTENSKAP

Särreglerat genom ändring i *lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap* (kap 1, 8 §) där det föreskrivs att ett utländskt äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag inte erkänns i Sverige om parterna inte var närvarande samtidigt vid äktenskapets ingående och minst en av dem var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige. Vid synnerliga skäl är det möjligt att erkänna ett fullmaktsäktenskap.

INTERNATIONELLA FÖRHÅLLANDEN

Sedan länge har huvudregeln varit att ett äktenskap som är giltigt enligt lagen i den stat där det har ingåtts också blir giltigt i Sverige. Successivt har den svenska lagstiftaren gjort undantag från denna princip. Redan före aktuella lagändringar gällde att om någon av parterna vid tiden för äktenskapet antingen bodde i Sverige eller hade svenskt medborgarskap kunde ett utländskt äktenskap som inte mötte kraven i den svenska lagstiftningen bara erkännas om det förelåg *särskilda skäl*. De nya lagändringarna har ytterligare skärpt villkoren för att erkänna utländska äktenskap som inte möter kraven i den svenska lagen.

Utländska äktenskap som inte uppfyller de svenska äktenskapshindren kommer att kunna erkännas bara om det föreligger *synnerliga skäl*, vilket är högre ställda krav än vad som gällde före lagändringen. Samma krav gäller för så kallade *fullmaktsäktenskap* som är äktenskap vilka ingås utan att båda parter är närvarande vid vigseln. Fram till dessa förändringar var fullmaktsäktenskap fullt lagliga i Sverige och erkändes på samma sätt som äktenskap där parterna var fysiskt närvarande vid äktenskapets ingående.

VIGSELTILLSTÅND FÖR RELIGIÖSA SAMFUND OCH ANSVARET FÖR VIGSELFÖRRÄTTARE

Den nya lagstiftningen har ökat kraven på trossamfund och vigselförrättare som verkar inom de religiösa samfundet. De lagförändringar som genomförts inom vigsel tillståndsområdet syftar till att förhindra att underåriga ingår *äktenskapslikenande förbindelser* eller att äktenskap ingås genom tvång eller utnyttjande av *utsatt belägenhet*.

Vigsel tillstånd ska numera inte ges om det finns anledning att anta att befattningshavare inom trossamfundet kommer att genomföra ritualer som ger upphov till så kallade informella tvångsäktenskap eller informella barnäktenskap. Dessa förhållanden ger också grund för att neka någon att förordnas som vigselförrättare. Religiösa samfund eller vigselförrättare som medverkar till religiösa äktenskap som omfattar barn kommer också att förlora sitt vigsel tillstånd respektive sitt förordnande att viga.

Därutöver har Kammarkollegiet getts större möjligheter att utöva tillsyn inom aktuellt område. Bland annat har

möjligheterna till informationsutbyte mellan domstolar och Kammarkollegiet förbättrats och även Skatteverket har ålagt en skyldighet att underrätta Kammarkollegiet om fall där verket får kännedom om trossamfund som genomfört en vigselliknande ceremoni som inte är tillåten eller om fall där Skatteverket beslutar att inte registrera en vigsel.

SAMBOFÖRHÅLLANDEN

(exempelvis vid s.k. ”informella äktenskap”)

Regleras av sambolagen och tillämpas på *äktenskapslika* parförhållanden som sammanbor stadigvarande och har gemensamt hushåll.

- Medför rätt till bodelning som rör de sammanboendes bostad och bohag (som anskaffats för gemensam användning)

Stor skillnad mellan äktenskap och samboende!

- Endast bostad och bohag anskaffat för gemensamt bruk kan delas
- Ingen arvsrätt mellan sambor
- Ingen rätt till underhåll

Samboförhållande upphör vid äktenskaps ingående, om samborna flyttar isär, eller någon av dem dör.

OM TVÅNGSÄKTENSKAP OCH HEDERSNORMER

Vi vet idag att tvångsäktenskap inte är ett problem som kan knytas till en specifik religion eller etnisk bakgrund. Vi vet också att tvångsäktenskap inte nödvändigtvis sker i en så kallad hederskontext. Samtidigt ser vi att religion och/eller kulturell bakgrund kan vara en försvårande omständighet och att flera fall av tvångsäktenskap sker i syfte att bevara det som upplevs vara ett kollektivs heder och ära.

Vad som menas med försvårande omständighet här, är att gränserna mellan religion, etnicitet och kultur är diffusa. I en del fall av tvångsäktenskap så refererar gärningsmannen till att hans handling har stöd i exempelvis en religiös trosuppfattning, oavsett andra individer med samma religiösa tro som kan vittna om att en sådan praxis sker *trots* religiösa påbud, inte på grund av.

Många församlingar har en begränsad kunskap om problemen. I de allra flesta fall har man inte stött på några tvångsäktenskap i den egna församlingen och i den mån man känner till problemet, så tillstår man att det antagligen förekommer hos ”de andra.”

Efter SST:s kunskapsinhämtning under 2014 vill vi dra slutsatsen att problemet inte kan begränsas till en enskild kultur, geografi, etnicitet, socialgrupp eller religion. Problemet finns i alla delar av samhället och kräver därför breda samarbeten för att kunna motverkas. Former för tvång eller påverkan av individens autonomi kan variera i varje enskilt fall och begränsas som sagt inte till vissa grupper. I de svenska kartläggningar som SST tagit del av så kan man dra den

försiktiga slutsatsen att kvinnor och flickor oftare utsätts för äktenskap mot den fria viljan. Det betyder dock inte att pojkar och män inte drabbas eller är utsatta. Vi vet att det finns fall där pojkar gifts bort mot sin vilja men också fall där man som ung man mot sin vilja tvingas vara delaktig i att upprätthålla olika former av kollektiv heder.

BEGREPPET HEDER OCH HEDERSKULTUR:

Problemet med en diskussion om hedersrelaterade normer är att det dels saknas en gemensam universell definition av vad det skulle vara och dels att debatten i offentligheten ibland underblåses av en rasistisk eller främlingsfientlig agenda. Det fastslår också vikten av att fler aktörer och fler perspektiv finns med i debatten. Begreppet hederskultur är inte självförklarande.

Det är lätt att hamna i en definition som uteslutande talar om hederskultur i en mellanösternkontext. Faran med en sådan definition är dels ett stigmatiserande av alla människor med bakgrund i mellanöstern, men också att man får en blind fläck för olika former av tvång och påverkan som utövas mot unga vilka inte har någon bakgrund i just Mellanöstern.

Det finns fall av äktenskap mot individens fria vilja även i helsvenska miljöer, där en grupp med olika medel och av olika skäl, förmår en individ att ingå en juridisk förbindelse, som ett äktenskap faktiskt är, utanför dennes vilja. Det är också viktigt att kunna se en aspekt av problemet som av tekniska skäl är svårare att adressera med hjälp av lagstiftning: Människor som på olika sätt *bindras* av närstående eller andra ifrån att ingå ett äktenskap eller en samlevnadsrelation.

Brottsförebyggande rådet slår bland annat fast i sin rapport *Polisens utredningar av hedersrelaterat våld* att: ”Hedersrelaterat våld och förtryck är ett omdiskuterat begrepp. Det finns ingen enhetlig definition av vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär, vilket bland annat gör det svårt att ange problemens omfattning.”⁴

Polisen och åklagarmyndighetens definition av hederrelaterat våld är: ”Hedersrelaterad brottslighet är brott riktade mot någon – ofta en släkting – som, enligt gärningsmannen och övriga släktens uppfattning riskerar att vanära, eller har vanärat gärningsmannens, släktens eller gruppens heder, i syfte att förhindra att hedern skadas eller förloras alternativt för att reparera eller återställa den skadade eller förlorade hedern.” (Rikspolisstyrelsen: Hedersnormer och hedersrelaterat våld, 2009)

I den statliga utredningen beskrivs påtryckningssituationen för vissa ungdomar på följande vis:

”Den vanligaste formen av påverkan totalt sett synes vara resonemang eller ”tvingande” samtal. Därefter kommer hot om våld. Vanligt tycks det även vara med hot som rör familjens skam eller rykte. I många fall verkar det förekomma begränsningar i friheten, med vilket avses t.ex. rätten att få röra sig fritt, att få tala i telefon etc. Det tycks inte heller sällsynt med försök att inge den utsatta dåligt samvete, t.ex. över att personen orsakar en familjemedlems dåliga hälsa. Våld förekommer i mellan 20 och 28 procent av fallen som jourer, kommuner och övriga verksamheter har haft kontakt med. (...) Andra tillvägagångssätt är mobbing i familjen och hot om uteslutning ur familjegemenskapen. Även andra

---

⁴ Brå 2012:1

former av påtryckningar och påverkansmedel förekommer, såsom löften, vilseledande och hot om att den hjälpsökande måste begå självmord om han eller hon inte gifter sig.”⁵

EXEMPEL PÅ HANDLINGS- KONTROLLERANDE STRATEGIER

Social utfrysning

- Ingen mat
- Utestängd från delaktighet i familjen
- Instängd i sitt rum
- Psykisk/fysisk misshandel
- Kränkande uttalanden

Känslomässig utpressning

- Skuld- och skambeläggande
- Hot om självmord
- Manipulation
- Resonemang/tvingande samtal
- Pappa har ”fått en hjärtattack”
- Mamma sitter och gråter

Olika strategier för att försöka styra och kontrollera unga människors handlingsutrymme kan finnas i olika sociala grupper och skälen till varför man agerar som man gör, rationaliseras av både religiösa och icke-religiösa argument. Som ledare i trossamfund kan det därför vara viktigt att ha kunskap om hur ungas situation i Sverige är. I slutet av denna skrift finner du en uppställning på myndigheter och organisationer som jobbar med frågor som relaterar till ungas

---

⁵ SOU 2012:35

situation som kan vara till hjälp om du vill fördjupa dig i frågor om ungas livsvillkor.

VAD ÄR TROSSAMFUNDENS ROLL I ARBETET MOT TVÅNGS- OCH BARNÄKTENSKAP?

Trossamfunden är en viktig och unik dialogpartner för myndigheter och civilsamhälle i många frågor. Att arbeta med trossamfund i frågan om hur barn- och tvångsäktenskap ska kunna förhindras är inte motiverat av att trossamfunden skulle vara en del av problemet utan genom insikten att trossamfunden är verksamma i en del av samhället där de kan få kontakt med individer och familjer där tvångsäktenskap är en möjlig risk. Man kan också för många människor vara en mer relevant auktoritet än staten, när värderingar, levnadssätt och etik behöver diskuteras.

Kyrkor, moskéer, tempel och andra religiösa miljöer är också viktiga platser för kommunikation. Med den insikten kan vi också förstå att trossamfunden är viktiga i det attitydförändringsarbete som måste ske om vi effektivt skall kunna förhindra att barn och vuxna tvingas till giftermål mot den fria viljan. Att tala om ett problem innebär inte ett erkännande av skuld, men det öppna samtalet kan vara en viktig signal till människor står i färd med att bli bortgifta, eller som är på väg att tvinga in en annan människa i ett äktenskap.

Man skulle också säga kunna att varje trossamfund är som ett litet samhälle i samhället. Man har i sina funktioner och nätverk ofta en egen socialtjänst, någon form av arbetsförmedling, ett kulturutskott, barn- och ungdomsverksamhet och funktioner för vila, fritid och

semester. Dessutom är man av historiska skäl samhällets äldsta krishanterare. Allt detta utöver den ordinarie verksamhet som innefattar både religiös-andlig service och utbildning.

Det öppna samtalet kan på många sätt vara en mer effektiv metod än ren lagstiftning när det gäller att få till attitydsförändringar. Även om antalet fall av tvångsäktenskap är relativt få i Sverige, så är rädslan för att bli utsatt för det likväl en kränkning av individuella och mänskliga rättigheter. Av denna anledning är det viktigt att de svenska trossamfunden finns med i diskussionerna om hur vi skall kunna förhindra att individers juridiska och mänskliga rättigheter kränks.

Trossamfunden har erfarenheten att vara en öppen plats där ungdomar och vuxna kan hitta utrymme och frihet att diskutera sina levnadsvillkor. Tar man oron på allvar som svenska ungdomar har gällande sina levnadsvillkor, så är man också en viktig aktör i hur vi hittar lösningar till de problem vi äger gemensamt, samtidigt som man är fortsatt relevanta för människor som söker andligt stöd i en utsatt situation. Man behöver inte vara en del av problemet för att vara en del av lösningen.

FÖRTROENDE MELLAN MYNDIGHET OCH TROSSAMFUND

Unicef skriver angående barnäktenskap:

”Att förhindra barnäktenskap kräver ett brett engagemang och samarbete mellan många individer och organisationer världen över – stora insatser från folkliga – och religiösa ledare till internationella institutioner.”

Ett brett samarbete mellan myndigheter och trossamfund kräver också ett starkt och ömsesidigt förtroende. En handledning för hur man kan formalisera samarbete mellan trossamfund och myndigheter, att arbeta med trossamfund i vardag och kris, finns framtagen av SST och kan också beställas från myndigheten.

Varje trossamfund och varje församling har såklart begränsade resurser och det understryker vikten av samarbete. Inget samfund kan ensamt förväntas lösa problemet med äktenskap mot den fria viljan. Däremot så kan man se trossamfunden som en viktig aktör i det gemensamma arbetet för främjandet av mänskliga rättigheter.

I detta är det intressant att inventera vilka organisations- och myndighetskontakter man redan har och vilka man skulle behöva ta. Finns det en dialog med polisväsende, sociala myndigheter och skola? Vilka anspråk ställer man på myndigheter och i vilka frågor kan man vara behjälpliga? Vilka resurser behöver myndigheterna ställa till trossamfundens förfogande? Vilka andra organisationer och myndigheter kan man finna samarbeten med?

DILEMMAÖVNINGAR

Ett sätt att jobba förebyggande kan vara att gemensamt i grupp eller i enskilda samtal diskutera frågor som skulle kunna uppkomma i det dagliga arbetet i en församling. Precis som när det gäller samhällliga kriser där trossamfunden spelar en viktig roll i hur effektivt krisen hanteras, lika viktiga kan man vara i den individuella kris som ett tvångsäktenskap faktiskt är. Många trossamfund och församlingar har handlingsplaner för hur man agerar om det uppkommer en brand i det lokala samhället eller i gudstjänstlokalen. Att upprätta en handlingsplan betyder inte *att* en kris kommer att uppstå, men det betyder att man är förberedd *om* en kris skulle uppstå.

Som en hjälp att börja diskutera frågor som ni som religiösa ledare och vigselförrättare skulle kunna möta, har vi skrivit tio dilemmaövningar med öppna svar. Tanken är inte att hitta ett rätt eller fel sätt att hantera frågan, utan att just öva sig i att hantera frågor som kan vara juridiskt eller etiskt- och moraliskt svårnavigerade.

1. En medlem i er församling kommer till er och berättar att hennes sjuntonåriga dotter har tröttnat på skolan. Hon vill hoppa av och istället gifta sig med sin fästman som är nitton år gammal.
2. Du blir som funktionär uppringd av en bekant som befinner sig i ett tredje land. Han har hittat en fästmö och vill ha din hjälp med att formalisera äktenskapet och det måste göras så snart som möjligt pga. annalkande

krigshot i området. Helst vill han att det sköts via telefon eller internet denna vecka.

3. Två bekymrade föräldrar berättar för dig att de är oroliga att deras son ”är åt andra hållet.” Föräldrarna är övertygade om att om de bara kan arrangera ett äktenskap mellan sonen och en annan kvinna så kommer sonen att ändra sig. Nu vill de ha din hjälp att genomföra äktenskapet.
4. Två sjuttonåriga medlemmar i er församling har blivit kära och vill nu gifta sig. Det är deras övertygelse att Gud inte accepterar deras samlevnad om den inte välsignas av en religiös funktionär.
5. En nittonårig flicka söker upp dig. Hon berättar att hon misstänker att föräldrarna kommer att försöka gifta bort henne med en släkting på det annalkande sommarlovet när familjen besöker det gamla hemlandet. Hon vill absolut inte att föräldrarna får reda på att hon har talat med dig om saken.
6. En flicka och hennes far söker upp dig. Flickan är gravid, berättar de. Hon är bara sexton år, men för att undvika skandal vill hon giftas med pojken som ska bli far till barnet. Pappan där emot vill övertyga dottern att göra en abort.
7. En religiös funktionär (präst, imam, rabbin etc.) söker upp dig och vill prata. Han står inför att viga ett par från två familjer i er församling. Funktionären känner sig dock lite olustig inför uppgiften. Han säger att någonting känns fel med äktenskapet. Brudparet är väldigt tysta och det verkar vara de äldre i familjerna som driver på för att äktenskapet ska ske.

8. I området där er gudstjänstlokal ligger är det oroligt. Det visar sig att en kvinna från ert trossamfund har blivit kär i en man från ett annat trossamfund. De två vill leva tillsammans som sambor eller gifta. Kvinnans familj har uttalat hot mot mannens familj som har svarat med samma mynt. Polisen har kopplats in och anmälan från båda parter har upprättats. Samtidigt blir fler och fler utomstående engagerade i konflikten.
9. En man dör och vid bodelningen träder en andra fru fram. Hon och mannen har inte varit officiellt vigda i Sverige, men hon har ett vigselbevis utfärdat av din kollega som du efterträdde i er församling.
10. Ett myndigt par besöker dig. De vill bli vigda inför Gud till äkta makar. De har ingen hindersprövning, identifikationspapper eller annat. De menar att endast Guds lag är giltig och svenska myndigheter och lagstiftning är ogudaaktiga och därför irrelevanta.

RESURSER

Myndigheter:

Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) www.sst.a.se

Myndigheten för Ungdoms- och Civilsamhällsfrågor (MUCF) www.mucf.se

Länsstyrelsen Östergötlands temasida www.hedersfortryck.se

Skatteverket om äktenskapsregler:

<http://www.skatteverket.se/privat/folkbokforing>

(läs under fliken "Äktenskap & partnerskap")

Kammarkollegiet www.kammarkollegiet.se/rattsavdelningen/vigselratt/vigselratt

Polisen www.polisen.se/Lagar-och-regler/Om-olika-brott

(läs under fliken "brott i nära relationer" och "hedersrelaterade brott")

Åklagarmyndigheten www.aklagare.se

(under fliken "informationsmaterial" och "handböcker" finns "Handbok hedersrelaterat våld")

Civilsamhällesorganisationer:

Fryshuset/Elektra www.elektra.fryshuset.se

Tillsammans För Sverige www.tillsammansforsverige.fryshuset.se

Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund www.kvinnojouren.se

Riksorganisationen för kvinnojouurer och tjejjourer i Sverige www.roks.se

Forskning:

Nationellt centrum för kvinnofrid www.nck.uu.se

sst

**Nämnden för
Statligt Stöd till Trossamfund**

Box 14038, 167 14 Bromma

www.sst.a.se / info@sst.a.se

ISBN 978-91-980611-8-5